

Фінансова грамотність та фінансова інклюзія як складові публічного управління розвитком банківської системи України: досвід провідних країн світу

Валерій О. Єрмак ¹*

¹ ННІ «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (Україна). Аспірант кафедри управління персоналом та підприємництва.

* Автор-кореспондент, e-mail: ermakv4444@gmail.com

СТАТТЯ

АНОТАЦІЯ

Дослідницька

DOI:

[10.70651/3041-2498/2025.4.09](https://doi.org/10.70651/3041-2498/2025.4.09)

Авторське право

© 2025 автора

Цей твір

ліцензовано на умовах Ліцензії Creative Commons «Із Зазначенням Авторства – Некомерційна 4.0 Міжнародна» (CC BY-NC 4.0).

У сучасних умовах, що характеризуються глобальною нестабільністю, постійними кіберзагрозами, доволі частими фінансовими та економічними кризами, як на рівні окремих країн, так й континентів, що у сукупності призводить до недовіри щодо фінансових установ – провідні країни світу дедалі частіше вдаються до стратегічного підходу у формуванні політики фінансової грамотності населення. Ця сфера набуває особливої актуальності у контексті забезпечення фінансової інклюзії, як важливого інструменту залучення громадян до банківської системи та фінансового ринку загалом. Незважаючи на значну увагу до цього питання в останні роки, можна констатувати, що в Україні й досі не сформовано повноцінної інтегрованої інституційної системи управління фінансовою грамотністю, що обмежує можливості для формування повноцінної стратегії її впровадження. Метою дослідження є вивчення міжнародного досвіду реалізації публічної політики у сфері фінансової грамотності та визначення кращих управлінських практик, які можуть бути адаптовані до українського контексту з метою розвитку банківської системи через підвищення фінансової інклюзії. У результаті проведеного порівняльного аналізу стратегій Німеччини, Ірландії та Австрії встановлено, що ключовими чинниками ефективного реалізації фінансової політики є: багаторівнева інституційна структура управління, міжвідомча координація, наявність цільового фінансування, системний моніторинг результатів та цифровізація навчальних процесів. Найуспішніші країни забезпечують взаємодію між державними, приватними й неприбутковими структурами та мають законодавчо закріплену національну стратегію з чітким планом дій. Водночас виявлено виклики, пов'язані з нерівномірністю доступу до фінансової освіти серед окремих категорій населення, зокрема молоді, людей похилого віку та мігрантів. Проведений аналіз міжнародного досвіду свідчить про необхідність впровадження в Україні цілісної державної політики формування фінансової грамотності з урахуванням кращих європейських практик. Обґрунтовано, що запровадження багаторівневої координаційної моделі управління, орієнтованої на партнерство державного і громадського секторів, здатне забезпечити зростання рівня фінансової обізнаності населення, зміцнення фінансової інклюзії та стійкість банківської системи. Проведене дослідження може слугувати підґрунтям для подальших наукових розвідок, які мають бути зосереджені на розробці конкретного інституційного механізму впровадження національної стратегії фінансової освіти в Україні.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

публічне управління, фінансова грамотність, фінансова інклюзія, банківська система, державна політика, механізми управління, міжнародний досвід, фінансова освіта.

e-ISSN 3041-2498

Public Management and Policy

<https://www.eu-scientists.com/index.php/pmap>

Financial Literacy and Financial Inclusion as Components of Public Governance in the Development of Ukraine's Banking System: The Experience of Leading Countries

Valerii Iermak ¹*

¹ Educational and Scientific Institute "Institute of Public Administration", V. N. Karazin Kharkiv National University (Ukraine). Postgraduate Student at the Department of Personnel Management and Entrepreneurship.

* Corresponding Author, e-mail: ermakv4444@gmail.com

ARTICLE INFO

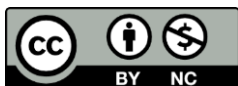
ABSTRACT

Research Article

DOI:

[10.70651/3041-2498/2025.4.09](https://doi.org/10.70651/3041-2498/2025.4.09)

Copyright © 2025
by author

This is an open access journal and all published articles are licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0)

In the current context of global instability, growing cyber threats, and recurring financial and economic crises that erode trust in financial institutions, leading countries are increasingly adopting a strategic approach to the development of national financial literacy policies. This issue has gained particular relevance about ensuring financial inclusion as a key mechanism for engaging citizens with the banking system and the financial market at large. Despite some progress, Ukraine still lacks an integrated institutional framework for managing the development of financial literacy, which significantly limits the country's ability to build and implement a comprehensive strategy in this field. The purpose of this study is to analyze international experience in the implementation of public policy on financial literacy and to identify the most effective governance practices that could be adapted to the Ukrainian context to foster the development of the banking system through enhanced financial inclusion. As a result of the comparative analysis of strategies in Germany, Ireland, and Austria, it has been found that the key factors of effective financial policy implementation include a multi-level institutional management structure, interdepartmental coordination, targeted financing, systematic monitoring, and the digitalization of educational processes. The most successful countries ensure strong cooperation between public, private, and non-profit actors and operate based on legally enshrined national strategies with clearly defined action plans. At the same time, some challenges remain, such as unequal access to financial education among specific population groups, including youth, the elderly, and migrants. The analysis confirms the urgent need for a coherent state policy on financial literacy development in Ukraine, grounded in the best European practices. It is argued that the introduction of a multi-level coordination model based on public-civil society partnership can foster a higher level of financial awareness among citizens, strengthen financial inclusion, and increase the resilience of the banking system. This research may serve as a foundation for further scientific exploration focused on developing a concrete institutional mechanism for implementing a national financial education strategy in Ukraine.

KEYWORDS

public administration, financial literacy, financial inclusion, banking system, public policy, management mechanisms, international experience, financial education.

1. Вступ

У сучасних умовах глобальної нестабільності, стрімкої цифрової трансформації та еволюції фінансових інструментів фінансова грамотність населення перетворюється з особистого вміння на суспільно значущу компетенцію. Поширення складних фінансових продуктів, розширення доступу до електронних платіжних систем, зростання ризиків шахрайства та кіберзагроз – усе це зумовлює зростаючу потребу в розробці й реалізації державної політики, спрямованої на формування відповідальної фінансової поведінки громадян.

Фінансова освіта, як основа фінансової грамотності, дозволяє людині приймати обґрунтовані рішення щодо розпорядження особистими коштами, а також того, як поводитися щодо таких процесів, як накопичення коштів, інвестування, кредитування, що у сукупності сприяє зниженню фінансової вразливості населення. Дійсно, саме усвідомлення потенційних ризиків і можливостей, що супроводжують використання фінансових ресурсів, стає одним з тих критичних факторів як для особистого добробуту, так і для загальної макроекономічної стабільності держави.

Після пандемії COVID-19, що суттєво вплинула на фінансову поведінку громадян та економічну політику держав, спостерігається зростання уваги до фінансової грамотності як ключового елементу національної безпеки та стійкості до кризових явищ. Результати досліджень міжнародних організацій, зокрема Міжнародного валютного фонду та ОЕСР, підтверджують, що країни з високим рівнем фінансової обізнаності населення мають вищу адаптивність до зовнішніх економічних шоків, демонструють стабільніше зростання та більш розвинену фінансову інклюзію.

Фінансова інклюзія, у свою чергу, розглядається як складова інклюзивного розвитку та фактор зміцнення банківської системи, адже забезпечує залучення широких верств населення до офіційного фінансового сектору, знижує рівень тіньової економіки та сприяє розширенню інвестиційного потенціалу країни. Саме тому у фокусі уваги урядів багатьох країн – формування національних стратегій підвищення фінансової грамотності, які охоплюють не лише формальну освіту, а й практичні інструменти навчання різних груп населення: молоді, людей похилого віку, внутрішньо переміщених осіб, ветеранів, соціально вразливих категорій.

У цьому контексті публічне управління відіграє ключову роль у забезпеченні міжвідомчої координації, розробці регуляторного середовища, стимулюванні участі фінансових установ та громадського сектору, а також у впровадженні інноваційних підходів до підвищення фінансової обізнаності. Саме такий комплексний підхід, що базується на кращих міжнародних практиках, є перспективним напрямом модернізації банківської системи України та забезпечення її сталого розвитку.

2. Огляд літературних джерел

Проблематиці фінансової грамотності та фінансової інклюзії присвячені праці таких вітчизняних науковців: Гончар Л. В., Гарної С. О., Мартиненка А. О. [1], Дорошенка Н. О., Романів В. В. [2], Калініченка О. О., Вікарчука О. І., Ніколаєнка С. М. [4], Кізима, Т. [5], Орла Ю. [6], Птащенко Л. О. та А. М. Шабардіна А. М. [7], Романовської Ю. А. та Урбанович, В. А. [8], Чечетової Н. Ф. і Чечетової-Терашвілі Т. М. [9] та багатьох інших вітчизняних та зарубіжних науковців. Кожен з них у своїх наукових працях розглядають ті чи інші аспекти зазначених понять, акцентуючи уваги на теоретичних або прикладних чинниках.

Зокрема, як зазначають Гончар Л. В., Гарна С. О. і Мартиненко А. О. фінансова грамотність населення України є одним із ключових факторів, що впливають на успішний економічний розвиток держави, стабільність її фінансових ринків та здатність громадян відповідально управляти своїми фінансами [1].

В той же час, важливість саме фінансової грамотності населення та необхідність впровадження національних програм фінансової освіти підкреслюють у своїх наукових працях Дорошенко Н. О. і Романів В. В., зазначаючи, що саме фінансово грамотні громадяни здатні ефективно взаємодіяти з банківською системою, що сприяє ширшій фінансовій інклюзії [2].

У цьому аспекті також слід виокремити дослідження Калініченка О. О., Вікарчука О. І. і Ніколаєнка С., які вказують на те, що належний рівень фінансової грамотності суттєво підвищує рівень фінансової інклюзії, а також довіру до банківських та фінансових інституцій, що є

критично важливим для стабільного функціонування та розвитку банківського сектору України [4], а також дослідження Орла Ю.Л., який досліджує теоретичні аспекти економічних циклів та причини виникнення кризових явищ в економіці, зокрема тих, що мали місце в Україні в період з 2013 по 2015 р., та які багато в чому спряли підриву довіри з боку лівової частини населення нашої країни до ринку фінансових послуг загалом та комерційних банків зокрема, що, безумовно, мало значний вплив на рівень фінансової грамотності населення у наступні роки [6].

Переходячи до викладення основної змістовної частини статті, також слід зазначити, що й у наших попередніх наукових статтях [3], ми вже намагалися проаналізувати теоретико-прикладні аспекти забезпечення фінансової інклюзії як невід'ємної складової реформування банківського сектору. Зокрема у згаданій статті було акцентовано увагу на систематизації наукових підходів до дефініції «фінансова інклюзія» та запропоновано її власне трактування саме у контексті аналізу банківського сектору економіки України.

Отже, вивчаючи сучасні актуальні наукові праці, можна констатувати, що, в першу чергу, увага дослідників зосереджена або на загальних аспектах й сутності фінансової грамотності населення України, або на особливостях фінансової інклюзії. В той же час, бракує наукових розробок, що стосуються питань взаємозв'язку між фінансовою грамотністю та фінансовою інклюзією, розробки державної політики та стратегії розвитку фінансової грамотності як сукупності знань, поведінки та сучасного ставлення громадян до управління фінансовими ресурсами, і, зокрема, дослідження ролі держави у цих процесах.

Отже, саме з метою подолання цієї прогалини і виникла ідея проведення цього дослідження та підготовки цієї публікації.

3. Постановка завдання

Метою цієї статті є комплексне дослідження зарубіжного досвіду у сфері публічного управління розвитком фінансової грамотності як ключового інструменту формування фінансової інклюзії населення. Особливий акцент зроблено на аналізі управлінських стратегій і механізмів, які були успішно реалізовані у країнах із високим рівнем фінансової обізнаності. У межах дослідження розглядаються можливості адаптації найефективніших практик до українського контексту з урахуванням актуальних викликів повоєнного відновлення, необхідності зміцнення банківської системи та потреби у підвищенні фінансової стійкості громадян. Завданням статті є не лише критичне осмислення міжнародних підходів, але й формулювання рекомендацій для розробки цілісної державної політики з розвитку фінансової грамотності в Україні як невід'ємного чинника сталого економічного зростання.

4. Методи та матеріали

Стаття зосереджується на таких важливих аспектах фінансової грамотності та інклюзії як: власне рівень фінансових знань, критерії поведінки та ставлення громадян в різних країнах до фінансів, національні стратегії та політика розвитку фінансової грамотності на різних рівнях з фокусом на країни з найвищим рівнем обізнаності у цій сфері.

У процесі підготовки статті використано методологію якісного порівняльного аналізу, що ґрунтується на вивченні політик, стратегій та інституційних практик управління фінансовою грамотністю у провідних країнах світу. Основну увагу приділено досвіду таких країн, як: Німеччина, Ірландія та Австрія – держав, які стабільно демонструють високі показники фінансової обізнаності населення відповідно до досліджень ОЕСР.

Збір матеріалу здійснювався шляхом контент-аналізу офіційних стратегічних документів, національних програм, аналітичних звітів, нормативно-правових актів, статистичних даних та публікацій міжнародних організацій (зокрема ОЕСР, ІМФ, ССПС). Застосовано методи порівняння, узагальнення, систематизації та структурного аналізу для виокремлення основних елементів ефективної моделі публічного управління у сфері фінансової грамотності.

Критеріями відбору країн виступали: наявність національної стратегії фінансової освіти, міжвідомчої координації, механізмів оцінки впроваджених заходів, а також відкритість та доступність урядової звітності для широкого загалу, у т.ч. для науковців з інших країн. Окрему увагу приділено аналізу організаційної структури управління фінансовою грамотністю, ступеню

залучення громадянського суспільства, а також цифрових інструментів навчання, що використовуються для підвищення рівня фінансової грамотності та інклюзії.

5. Результати та обговорення

Процес розробки національних стратегій фінансової освіти як невід'ємної складової проекту ОЕСР розпочався ще у далекому вже 2009 році. Такі стратегії на рівні кожної країни було визначено інструментом протидії тривалим наслідкам глобальної фінансової кризи 2008–2009 років та, водночас, рішенням для урядів щодо розробки та впровадження політики фінансової освіти. Вже у 2015 році відбулося значне зростання кількості країн, які прийняли узгоджені на національному рівні підходи до фінансової освіти: майже 60 держав впроваджували стратегії фінансової освіти, порівняно з їх незначною кількістю в 2009 році [10].

Після надання рекомендацій з боку ОЕСР щодо розробки та впровадження національних стратегій фінансової грамотності на основі постійного, скоординованого підходу в 2020 році ще більше різних країн розпочали відповідні процеси їх підготовки. До таких рекомендацій, зокрема, належать: визнання важливості фінансової грамотності на національному рівні; погодження сфери її застосування; узгодження стратегій фінансової грамотності з іншими стратегіями, включаючи економічні, їх зосередження на фінансовій доступності, захисті фінансових споживачів; співпраця з зацікавленими сторонами, визначення органу координації стратегії; створення дорожньої карти реалізації стратегії для досягнення конкретних завдань; моніторинг та оцінка стану виконання стратегії [11].

У цьому аспекті, слід зазначити, що фінансова грамотність, попри доволі багато підходів до її тлумачення та визначення, вимірюється як здатність індивідуума розуміти та використовувати різні фінансові знання, інформацію та навички в управлінні власними фінансовими ресурсами (витратами, доходами, заощадженнями).

Згідно з дослідженнями ОЕСР, в 2023 році узагальнений середній рівень фінансової грамотності, розрахований на базі аналізу даних з 40 країн світу, склав 60 із 100 можливих балів, що вказує на неоднорідність знань, поведінки та ставлення громадян до фінансів в різних країнах [12]. У табл. 1 наведено дані щодо рівня фінансової грамотності населення в різних країнах.

Таблиця 1. Рівень фінансової грамотності в різних країнах світу

Країна	Фінансові знання (з 35 балів)	Фінансова поведінка (з 45 балів)	Фінансове ставлення (з 20 балів)	Фінансова грамотність (зі 100 балів)
Німеччина	30	33	13	76
Гонконг (Китай)	32	27	11	70
Ірландія	25	33	12	70
Люксембург	25	30	13	68
Мальта	21	35	13	68
Естонія	27	27	12	67
Швеція	25	28	13	66
Фінляндія	24	28	12	65
Австрія	23	29	12	64
Іспанія	23	27	14	64
Португалія	21	30	13	63
Польща	25	27	10	62
Франція	23	27	12	62
Хорватія	25	27	11	62
Греція	23	28	11	61
Латвія	20	27	11	59
Угорщина	26	20	11	58
Індонезія	13	32	11	57
Албанія	20	23	13	56
Литва	19	28	9	56
Кіпр	25	20	10	56
Панама	19	25	10	55
Румунія	17	25	12	54
Італія	18	23	11	53
Загальний середній рівень	22	27	11	60

Джерело: за даними дослідження [12].

За основу при аналізі та визначенні рівня фінансової грамотності по різних країнам було обрано три основних чинника:

- фінансові знання;
- фінансова поведінка;
- фінансове ставлення.

Далі надамо коротку характеристику кожному з цих чинників.

Фінансові знання передбачають наявність знань щодо базових фінансових концепцій, здатності застосування відповідних навиків для проведення розрахунків, управління фінансовими справами та операціями, порівняння фінансових продуктів в цілях прийняття обґрунтованих фінансових рішень. Такі знання формують основу для відповідального ставлення до особистих фінансів, сприяють зниженню фінансових ризиків та підвищують здатність громадян протистояти економічним викликам. Розвинені фінансові знання також є передумовою для активної участі у фінансовому житті країни, зокрема, у банківських, інвестиційних та пенсійних програмах.

Середній рівень фінансових знань становить 22 бали (з 35 максимально можливих), а найвищі оцінки – зафіксовано у Гонконзі, Німеччині, Естонії, Угорщині, Ірландії, Люксембургу, Швеції, Польщі, Кіпрі.

Фінансова поведінка відображає дії людей та їх вплив на фінансове становище, рівень добробуту та достатку в короткостроковій та довгостроковій перспективі. До таких дій належить: оплата рахунків, планування покупок та майбутніх витрат, вибір фінансових послуг, продуктів, рішення щодо яких визначають в цілому якість життя. Фінансова поведінка є індикатором зрілості фінансової культури населення та визначає рівень його готовності до прийняття раціональних економічних рішень. Саме через щоденні фінансові дії проявляється здатність особи ефективно управляти ресурсами, уникати боргової пастки та забезпечувати фінансову стабільність у власному домогосподарстві.

Середній рівень фінансової поведінки на прикладів країн, що відібрано для аналізу, становить 27 балів із 45 максимально можливих, а найвищі оцінки зафіксовано у Мальті, Німеччині, Ірландії, Індонезії, Люксембургу, Португалії, Австрії.

Фінансове ставлення, в свою чергу, також суттєво впливає на дії, рішення та поведінку особистості у фінансовій сфері. Воно формує внутрішню мотивацію до заощаджень, інвестування, відповідального споживання та дотримання фінансової дисципліни. Позитивне ставлення до управління фінансами є основою формування довіри до фінансових інституцій та готовності користуватися їхніми послугами.

Середній бал фінансового ставлення становить 12 із 20 максимально можливих, з найвищими значеннями у Іспанії, Швеції, Албанії, Німеччині, Люксембурзі, Португалії, Мальті, Фінляндії.

Тож в цілому, узагальнюючи показники за окремими критеріями, лідерами щодо фінансової грамотності є Німеччина, Гонконг, Ірландія, Люксембург, Мальта, Естонія, Швеція, Фінляндія, Австрія, Іспанія. Також слід зазначити, що рівень фінансової грамотності доволі суттєво відрізняється залежно від соціально-демографічних характеристик: узагальнена середня оцінка трохи нижча серед жінок – 58 балів, порівняно із 62 балами для чоловіків. За віковою структурою оцінки вищі для осіб віком 30–59 років (62 бали), трохи нижчі для осіб віком 18–29 років (58 балів) та віком старше 60 років (59 балів). В той час, як за освітніми рівнями існують значні відмінності: для осіб з освітою нижче середнього рівня оцінка складає 55 балів, з середньою освітою – 63 бали, з освітою вище середньої – 68 бали.

Такі відмінності на рівні різних країн у рівнях фінансової грамотності пов'язані, звичайно що із багатьма факторами, проте, в першу чергу, слід виокремити стан розробки та впровадження урядами стратегій та політики у відповідній сфері. Так, серед європейських країн, в яких розроблено відповідні стратегії та впроваджено політику щодо розвитку фінансової грамотності громадян, в першу чергу, слід виділити Німеччину, Ірландію, Естонію та Швецію. Далі розглянемо більш детально підходи до формування фінансової грамотності на прикладі деяких європейських країн.

Так, спираючись на Звіт про поточні заходи та ініціативи Уряду та органів державної влади Німеччини щодо розвитку фінансової грамотності, можна констатувати, що в Німеччині має місце впровадження відповідних заходів одночасно, як на федеральному та місцевому рівнях, так й в окремих землях [13].

В той же час, під час проведення в Берліні у 2023 році національної конференції, присвяченої питанням фінансової грамотності, Федеральне Міністерство Фінансів та Федеральне Міністерство Освіти та Досліджень спільно визначили потребу в покращенні стану знань, поведінки та ставлення громадян до фінансів. Було визначено, що фінансова грамотність у Німеччині розглядається як інструмент забезпечення рівних можливостей громадян в їх участі у фінансовому ринку, включаючи ринки капіталу, таким чином, виступаючи основою для забезпечення фінансової інклюзії. Цілями відповідної політики Німеччини є не лише сприяння фінансовій інклюзії, а й посилення рівня відповідальності громадян за планування майбутнього виходу на пенсію, скорочення рівня бідності, посилення незалежності та створення рівних можливостей серед громадян, сприяння зростанню інвестицій в національній економіці [14].

Розвиток фінансової грамотності розпочинається зі здобуття загальної середньої освіти, важливими аспектом якої є власне фінансова освіта та знання. До ключових ініціатив Німеччини з підвищення фінансової грамотності належать:

- реалізації Національної стратегії фінансової грамотності, розробленої за підтримки ОЕСР Міністерством фінансів;
- розробка платформи фінансової грамотності для об'єднання пропозицій у сфері фінансової освіти різних зацікавлених сторін (державного, приватного, некомерційного секторів), обміну інформацією, налагодження комунікації та зв'язків;
- створення та діяльність Фонду для підтримки досліджень фінансової грамотності в Німеччині для розуміння найбільш ефективних ініціатив уряду у цій сфері для різних цільових груп та подальшого впровадження заходів [14].

У Німеччині створено достатньо складну функціональну структуру розвитку фінансової грамотності, але з чітким розподілом завдань. Так, на різні федеральні органи влади покладено такі обов'язки щодо:

- розробки національної стратегії та її виконання – на Федеральне міністерство фінансів;
- підтримки досліджень ефективності фінансової освіти в країні – на Федеральне міністерство освіти та досліджень;
- нагляду за функціональністю та цілісністю фінансової системи – на Федеральний орган фінансового нагляду;
- надання консультацій та інформації щодо державного пенсійного забезпечення – на Службу пенсійного страхування Німеччини;
- навчання споживачів та розвиток навичок у сфері фінансових послуг – на Департамент захисту споживачів у сфері фінансових послуг;
- інформування громадськості про монетарну політику країни – німецький Бундесбанк.

Саме зазначені вище органи влади реалізують відповідні заходи та ініціативи щодо розвитку фінансової грамотності в країні [14].

Крім того, постачальниками ідей та розробниками ініціатив з фінансової грамотності в Німеччині також виступають місцеві органи влади. Зокрема, цікавими є приклади регіону Північного Рейну-Вестфалії та міста Дюссельдорф [14].

Міністерство сільського господарства та захисту прав споживачів землі Північний Рейн-Вестфалія підтримує мережу фінансової компетенції NRW, створену у співпраці з Університетом Зігена. До її складу входять консультанти з питань боргів, науковці, освітні центри, служби соціального захисту молоді, представники політики, банківських та ділових асоціацій. У межах діяльності мережі проводяться конференції, шкільні уроки з фінансової грамотності, онлайн-семінари та тренінги для вчителів, зокрема на основі інтерактивного підручника «Фінансова грамотність» [14].

Управління соціальних справ Дюссельдорфа надає консультації щодо запобігання боргам за підтримки міської влади та асоціації ощадних банків. Фінансова освіта поширюється через лекції та практичні проекти, які реалізують працівники шкіл, компаній та сімейних центрів.

Не зважаючи на високі середні показники грамотності населення в Німеччині, в той же час існують значні відмінності у знаннях та навиках на рівні окремих вікових груп. Так, лише 52 % дорослого населення Німеччини впевнені у своїй фінансовій спроможності при виході на пенсію, що свідчить про низький рівень здатності до заощаджень. Хоча, в той же час, близько 90 % населення країни здійснюють певні заощадження на постійній основі. Крім того, близько 8 % громадян мають надмірну заборгованість, незважаючи на фінансову освіту. Менше половини

громадян країни почуваються безпечно при використанні цифрових фінансових послуг, з них 7 % були жертвами шахрайства. Лише 15 % опитуваних мають у володінні стійкі фінансові продукти [14].

Що стосується досвіду Ірландії, то перша національна стратегія фінансової грамотності була розроблена Банківським відділом Департаменту фінансів країни та прийнята ще в 2014 році для підвищення рівня добробуту та інклюзивного зростання. Відзначимо, що в Ірландії, фінансова грамотність охоплює доволі багато чинників, зокрема, обізнаність, знання, навички, ставлення, поведінку споживачів фінансових послуг. Як і у Німеччині, в процес розвитку фінансової грамотності Ірландії залучені різні зацікавлені сторони: державні органи влади, надавачі фінансових послуг, освітні, благодійні організації, громадський сектор. Серед зацікавлених сторін: Комісія з питань конкуренції та захисту споживачів, Центральний банк Ірландії, ОЕСР та Агентство споживачів фінансових послуг, а також дев'яносто одна організація державного та приватного секторів.

Впродовж 2023–2024 років в Ірландії відбулися важливі зміни для захисту прав споживачів фінансових послуг. У квітні 2023 року Міністерством фінансів розпочато зміни законодавства для зміни культури в секторі фінансових послуг, зокрема за рахунок посилення вимог до підзвітності центрального банку [15].

У грудні 2023 року в країні розпочалися публічні консультації для пошуку поглядів щодо майбутньої платіжної стратегії в Ірландії. Мета цієї стратегії полягає в збільшення та посилення громадської довіри до платіжної системи та її ефективності за рахунок: збільшення рівня доступності та вибору для споживачів, малого бізнесу; посилення стійкості та безпечності платіжної системи та операторів; забезпечення інноваційності та інклюзивності, екологічності та власне ефективності.

У січні 2024 року Міністром фінансів Ірландії опубліковано схему законопроекту, що передбачає надання доступу до готівкових коштів в разі пошкодження електронного банкінгу або платіжної інфраструктури від кібератак або збоїв. Такі дії та заходи також скоротять рівень фінансового виключення окремих споживачів фінансових ресурсів [16].

В 2023 році в Ірландії також внесено зміни до законодавства, що врегульовує діяльність кредитних спілок та передбачає розширення спектру їх послуг, встановлення максимальних процентних ставок за їх позиками. В 2022 році центральним банком країни встановлено правила щодо страхування автомобілів та житла, які передбачали заборону на різке зростання цін на такі послуги страховиків.

В той же час, неможна казати про те, що у громадян Ірландії повністю відсутні проблеми із заборгованістю та відповідно фінансовою грамотністю населення. В цілому громадяни здатні покривати витрати за рахунок доходів, 86 % домогосподарств здійснюють заощадження, зокрема шляхом придбання акцій або криптовалюти. Більшість респондентів використовують цифрові інструменти для здійснення фінансового планування. В країні існують випадки шахрайства, не зважаючи на досить високий рівень знань громадян у фінансовій сфері [17]. Отже, досвід цієї країни безумовно заслуговує на увагу, але в той же час слід розмежовувати, як позитивні, так й негативні аспекти.

На відміну від Німеччини та Ірландії, Стратегія фінансової грамотності Австрії містить план дій з завданнями другого рівня та сорок один інструмент впливу на розвиток цієї сфери та реалізації відповідної політики. Крім цього, мета стратегії передбачає підвищення рівня фінансової обізнаності, грамотності громадян.

Реалізація стратегії передбачає восьми етапний процес виконання дій та заходів, для виконання яких передбачено фінансові ресурси, включаючи фінансування освіти. Річні програми роботи доповнюють план дій фінансової грамотності. Для реалізації стратегії та досягнення її мети в 2021 році створено Раду зацікавлених сторін з фінансової грамотності до якої ввійшли виконавча рада, наглядова рада, комітет з питань фінансової грамотності, науковий комітет і тимчасовий підкомітет з питань жінок і фінансової грамотності. В Австрії створено веб-сайт для інформування громадян про фінансові питання, а також ініціативи щодо фінансової грамотності [18–19].

Основним заходом, реалізованим в межах Національної стратегії фінансової освіти Австрії, Федеральним міністерством фінансів спільно з центральним банком країни (Oesterreichische Nationalbank) за підтримки Європейської Комісії та Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) в 2024 році розроблено онлайн-портал фінансової освіти "Finanznavi" [18].

В Австрії розроблено Кодекс поведінки, який містить стандарти поведінки у сфері фінансової освіти для зацікавлених сторін, спрямовані на забезпечення якості, незалежності пропозицій фінансової освіти, які розробляються зацікавленими сторонами в рамках Національної стратегії фінансової освіти [19].

Наведена вище інформація дозволяє сформулювати зміст напрямів державної політики у цій сфері в кожній з цих країн та провести їх порівняння (табл. 2).

Таблиця 2. Порівняння підходів до управління фінансовою грамотністю у провідних країнах ЄС

Країна	Наявність національної стратегії	Інституційна структура	Основні зацікавлені сторони	Цифрові інструменти впровадження
Німеччина	Так	Багаторівнева (федеральний, регіональний, місцевий рівні)	Мінфін, Deutsche Bundesbank, BaFin, споживчі організації, освітні центри	Платформа "Finanzplattform", цифрове навчання
Ірландія	Так	На стадії остаточного формування	Мінфін, Центр. банк, Комісія з захисту прав споживачів, НУО	Публічні консультації, банкінг-додатки
Австрія	Так	Рада зацікавлених сторін, міжвідомчі комітети	Мінфін, Нацбанк, наукові установи, благодійні фонди	Портал "Finanznavi", Кодекс поведінки
Швеція	Так	Централізована, з участю Центрального банку та освітніх установ	Центр. банк, школи, споживчі організації	Національний освітній портал, мобільні додатки
Фінляндія	Так	Інтегрована з державною політикою освіти	Мінфін, Міносвіти, Центр. банк, НУО	Інтерактивні курси, відеоуроки, навчальні платформи
Франція	Так	Координація на рівні Міністерства економіки та фінансів	Мінекономіки, Центр. банк, банки, громадські організації	Освітні онлайн-сервіси, просвітницькі кампанії
Україна	Так (Національна стратегію розвитку фінансової грамотності до 2030 року затверджено рішенням Правління Національного банку України від 12 квітня 2024 року № 119-рш)	Міжвідомча робоча група, Консультативна платформа для здійснення консультацій з експертами фінансового ринку, об'єднань фінансових установ, представниками міжнародних фінансових організацій, закладів освіти, громадських об'єднань, органів місцевого самоврядування та інших організацій	НБУ, КМУ, Мінфін, освітні установи, банки, міжнародні проекти	Центр фінансової грамотності Financial Literacy Hub

Джерело: розроблено автором за даними [20].

Таким чином, узагальнюючи досвід країн з високим рівнем фінансової грамотності, слід зазначити важливість створення комплексних національних стратегій, залучення широкого кола зацікавлених сторін та формування чітких інституційних структур управління у сфері фінансової освіти. Такі заходи забезпечують не лише зростання рівня фінансової грамотності населення, але й створюють сприятливе середовище для стабільного розвитку банківських систем, розширення фінансової інклюзії та підвищення загальної фінансової стабільності країн.

Безумовно, що узагальнення та помірне впровадження міжнародного досвіду слугує важливою базою для розробки ефективної державної політики та механізмів публічного управління у сфері фінансової грамотності в Україні.

6. Висновки

Проведене дослідження підтверджує, що фінансова грамотність населення є не лише важливим інструментом підвищення особистої фінансової стійкості, а й ключовим чинником формування інклюзивної, соціально відповідальної та стабільної банківської системи. Міжнародний досвід демонструє, що ефективна політика у цій сфері потребує чіткої державної координації, багаторівневої інституційної взаємодії та залучення широкого кола зацікавлених сторін – від центральних органів влади до громадських організацій і локальних ініціатив на рівні органів самоорганізації населення.

Зокрема, приклад Німеччини засвідчує переваги комплексного підходу, що включає розподіл повноважень між федеральним, регіональним і муніципальним рівнями, а також партнерську взаємодію державного, приватного та неурядового секторів. Водночас, досвід Ірландії наголошує на важливості створення спеціалізованої організаційної структури для координації фінансової освіти, а Австрійська модель – демонструє ефективність міжвідомчого співробітництва у сфері розробки та реалізації фінансових стратегій. В той же час, попри значні досягнення, навіть у високорозвинених країнах Європи залишаються певні виклики, зокрема, нерівність доступу до фінансової освіти, низький рівень довіри серед окремих соціальних груп, недостатнє використання цифрових інструментів тощо.

Узагальнюючи зазначене, слід підкреслити, що для України нагальним завданням є популяризація та впровадження Національної стратегії розвитку фінансової грамотності, розробленої на період до 2030 року, що має базуватися на системному міжгалузевому підході, із забезпеченням функціонального поділу відповідальності між органами публічної влади, фінансовими установами та інституціями громадянського суспільства. Особливої ваги набуває інтеграція елементів фінансової освіти у політику відновлення банківського сектору в умовах післявоєнної трансформації, коли довіра до фінансових інститутів потребує активного відновлення.

У межах подальших наукових досліджень у цій сфері доцільно зосередитися на моделюванні інституційної архітектури управління фінансовою грамотністю в Україні, розробці механізмів моніторингу ефективності впроваджених заходів, а також на науково обґрунтованому впровадженні кращих міжнародних практик у вітчизняний правовий, економічний та соціальний контекст.

References

1. Gonchar, L. V., Garna, S. O., & Martynenko, A. O. (2019). Finansova hramotnist naseleennya Ukrayiny yak faktor uspishnoho rozvytku derzhavy. [Financial literacy of the population of Ukraine as a factor of successful development of the state]. *Innovatsiyina ekonomika – Innovative Economy*, (1–2), 182–186. <https://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/28> (in Ukrainian)
2. Doroshenko, N. O., & Romaniv, V. V. (2018). Finansova hramotnist naseleennya Ukrayiny. [Financial literacy of the population of Ukraine]. *Efektivna ekonomika – Effective Economy*, (11). <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2018.11.79> (in Ukrainian)
3. Iermak, V. (2024). Teoretyko-prykladni aspekty zabezpechennia finansovoi inkluzii yak nevid'yemnoi skladovoi reformuvannia bankivskoho sektoru [Theoretical and applied aspects of ensuring financial inclusion as an integral component of banking sector reform]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia – Current Issues of Public Administration*, 1(64), 97–108. <https://doi.org/10.26565/1684-8489-2024-1-06> (in Ukrainian)
4. Kalinichenko, O. O., Vikarchuk, O. I., & Nikolayenko, S. M. (2019). Finansova hramotnist – zaporuka uspishnoho naseleennya [Financial literacy is the key to a successful population]. *Ekonomika. Upravlinnya. Innovatsiyi. – Economics. Management. Innovations*, 1(24). [https://doi.org/10.35433/ISSN2410-3748-2019-1\(24\)-3](https://doi.org/10.35433/ISSN2410-3748-2019-1(24)-3) (in Ukrainian)
5. Kizima, T. (2012). Finansova hramotnist naseleennya: zarubizhnyy dosvid i vitchyznyani realiyi [Financial literacy of the population: foreign experience and domestic realities]. *Visnyk Ekonomiky – Bulletin of Economics*, (2), 64–71. <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/15477> (in Ukrainian)

6. Orel, Yu. L. (2015). Netsyklichna kryza ekonomiky Ukrainy v period z 2013 po 2015 roky: prychny vynyknennia ta shliakhy podolannia [Non-cyclical economic crisis in Ukraine from 2013 to 2015: Causes and ways to overcome it]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia – Current Issues of Public Administration*, (1), 275–279. http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2015_1_40 (in Ukrainian)
7. Ptashchenko L. O., & Shabardina, A. M. (2014). Pidvyshchennya finansovoyi hramotnosti naselennya: mizhnarodnyy dosvid [Increasing the financial literacy of the population: international experience]. *Ekonomika i rehion – Economy and region*, (1), 8–14. http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2014_1_4 (in Ukrainian)
8. Romanovskaya, Yu. A., & Urbanovich, V. A. (2017). Finansova hramotnist naselennya v Ukrayini [Financial literacy of the population in Ukraine]. *Ekonomichnyy visnyk Zaporizkoyi derzhavnoyi inzhenernoyi akademiyi – Economic Bulletin of the Zaporizhzhia State Engineering Academy*, 2(2), 99–103. http://nbuv.gov.ua/UJRN/evzdia_2017_2%282%29_21 (in Ukrainian)
9. Chechetova N. F., & Chechetova-Terashvili T. M. (2019). Finansova hramotnist iak zaporuka uspikhu osobystymy finansamy [Financial literacy as a guarantee of success in personal finances]. *World Science*, 2(10(50)), 14–20. https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/31102019/6725 (in Ukrainian)
10. National Bank of Ukraine. (n.d.). *Natsionalna stratehiia rozvytku finansovoi hramotnosti do 2030 roku* [National Strategy for the Development of Financial Literacy until 2030]. <https://bank.gov.ua/ua/about/strategy-fin-literacy> (in Ukrainian)
11. OECD. (2015). *National strategies for financial education OECD*. INFE policy handbook. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2015/11/national-strategies-for-financial-education-oecd-infe-policy-handbook_8a22c019/a8916d0e-en.pdf
12. OECD. (2023). *OECD/INFE 2023 international survey of adult financial literacy* (OECD Business and Finance Policy Papers, No. 39). OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/56003a32-en>
13. OECD. (2024). *Financial literacy in Germany: Supporting financial resilience and well-being* (OECD Business and Finance Policy Papers, No. 43). OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/c7a28393-en>
14. OECD. (2024). *Strengthening financial literacy in Germany: Proposal for a national financial literacy strategy*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/81e95597-en>
15. Banking Division, Department of Finance. (2024). *Financial literacy in Ireland: Evidence base for a national strategy*. <https://fintechireland.com/news-insights/archives/04-2024>
16. Department of Finance. (2024, July 5). *Ireland's first National Financial Literacy Strategy* [Press release]. <https://www.gov.ie/en/press-release/32a77-irelands-first-national-financial-literacy-strategy>
17. CCPC. (2023). *Financial wellbeing in Ireland: Financial literacy and inclusion in 2023*. <https://www.ccpc.ie/business/wp-content/uploads/sites/3/2023/07/2023.07.05-CCPC-Financial-Wellbeing-Report-2023.pdf>
18. European Commission. (2025). *National Financial Education Strategy*. https://commission.europa.eu/projects/national-financial-education-strategy_en
19. Federal Ministry of Finance [Bundesministerium für Finanzen]. (n.d.). *Nationale Finanzbildungsstrategie: Finanzbildung (er) leben*. <https://www.bmf.gv.at/ministerium/nationale-finanzbildungsstrategie/uebersicht-nationale-finanzbildungsstrategie/finanzbildung-erleben.html>
20. OECD. (2020, October 29). *Recommendation of the Council on Financial Literacy* (OECD Legal Instruments, OECD-LEGAL-0461). OECD Publishing. <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0461>